

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2025-02-20

Diarienummer: N608-3624/24

Handläggare: Helena Lindberg

E-post: helena.lindberg@forskola.goteborg.se

Yttrande över motion om åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp mot barn och unga

Förslag till beslut

Förskolenämnden avstyrker punkt 1 och 2 i motionen, samt tillstyrker punkt 3 i motionen, och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt eget yttrande till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har översänt en motion av Jessica Blixt (D) och Martin Wannholt (D) om åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp mot barn och unga till förskolenämnden att lämna yttrande på.

Motionärerna lämnar förslag till beslut i kommunfullmäktige om att:

1. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden och socialnämnderna, i uppdrag att ta fram rutiner och arbetssätt för att förhindra övergrepp i verksamheter där barn och unga vistas regelbundet.
2. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna och stadsfastighetsnämnden, i uppdrag att utreda möjligheterna att renovera befintliga förskolor för att förbättra säkerheten samt att ta fram nya krav på insyn och säkerhetsanpassning vid nybyggnation.
3. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden och socialnämnderna, i uppdrag att initiera en utbildning för personal som arbetar med barn och unga för att öka kunskapen om hur sexuella övergrepp mot barn lättare kan upptäckas.

I motionen föreslås att en genomlysning av stadens säkerhetsarbete genomförs, med fokus på flera centrala aspekter, i syfte att förebygga övergrepp. Motionärerna lyfter fram behovet av att stärka säkerhetsarbetet i Göteborg för att förhindra sexuella övergrepp mot barn inom kommunala verksamheter. Den föreslår tre åtgärder som förskolenämnden ska bedöma.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Göteborgs stad har i sin budget de senaste åren tydliggjort för nämnder och bolag att fortsatt minska administrativa arbetsuppgifter och kostnader. Förskoleförvaltningen har rutiner och arbetssätt för att förhindra övergrepp i verksamheten och ser därför inget behov av ytterligare rutiner, utan bedömer att det kan leda till ökad administration. Om stärkta regler och rutiner för ensamarbete och digitala verktyg blir aktuellt, minskar förskolornas möjlighet att organisera sig i mindre grupper, vilket innebär att behovet av och kostnader för exempelvis personal ökar.

Ombyggnationer kan vara kostsamma och det är viktigt att överväga om de förändringar som görs verkligen leder till den önskade effekten. I vissa fall kan fysiska förändringar endast flytta risken snarare än att eliminera den. Om anpassningar görs utan att tillräckliga medel finns för att stödja andra viktiga insatser, som utbildning, riskerar effekten att utebli.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Effektiva åtgärder för att minska övergrepp bör fokusera på att förändra attityder och beteenden. Ombyggnationer och stärkta rutiner i sig gör inte mycket för att minska övergrepp om inte åtgärder för att förändra de bakomliggande attityderna kring makt, kön och samtycke implementeras. Åtgärder behöver fokusera både på att skydda barn och unga och på att förändra den maktobalans som ofta finns mellan gärningspersonen och offret. Åtgärder som säkerställer att alla individer, särskilt barn och unga, känner sig bemyndigade och har kontroll över sina egna val, är viktiga. Här är medvetandegörande och utbildning avgörande.

Barnkonventionen

Barnkonventionen (FN:s konvention om barnets rättigheter) fastställer att vid alla beslut som rör barn ska enligt artikel 3 "barnets bästa" vara den främsta hänsynen. Åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp behöver utformas så att de inte skapar en känsla av rädsla eller övervakning som kan påverka barnets känsla av trygghet och integritet. Åtgärderna bör ha som mål att stödja barn och skapa en trygg och utvecklande miljö.

Enligt artikel 12 betonas barnets rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem och att få sina åsikter beaktade i enlighet med deras ålder och mognad. Åtgärder som utformas för att minska risken för övergrepp bör involvera barn. Det skulle kunna inkludera utbildning om deras rättigheter.

Enligt artikel 16 skyddas barnets rätt till privatliv, familjeliv och hem. Det innebär att åtgärder för att minska risken för övergrepp måste vara balanserade så att de inte inkräktar för mycket på barnets integritet.

Samverkan

Information har skett med de fackliga organisationerna vid förvaltningssamverkan den 19 mars 2025.

Bilagor

Motion av Jessica Blixt (D) och Martin Wannholt (D) om åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp mot barn och unga

Ärendet

Kommunstyrelsen har översänt en motion av Jessica Blixt (D) och Martin Wannholt (D) om åtgärder för att förhindra sexuella övergrepp mot barn och unga. Ärendet översänds till förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna Centrum och Sydväst samt stadsfastighetsnämnden för yttrande. Förskolenämnden ska inkomma med svar till stadsledningskontoret senast den 23 april 2025.

Beskrivning av ärendet

Mot bakgrund av att det under de senaste åren rapporterats i media om sexuella övergrepp mot barn inom kommunala verksamheter betonas i motionen behovet av att stärka säkerhetsarbetet i Göteborg för att förhindra liknande händelser. Motionärerna föreslår att en genomlysning av stadens säkerhetsarbete genomförs med fokus på att säkerställa rutiner och arbetssätt som minimerar risken för sexuella övergrepp.

Rutiner för privat mobilanvändning, ensamarbete, hantering av digitala verktyg, är exempel på sådant som stärkta rutiner bör omfatta. Även krav på säkerhetsanpassning vid byggnation och renovering av förskolor bör införas. Personalen ska utbildas för att tidigt kunna identifiera tecken på sexuella övergrepp och utsatthet bland barn.

Kommunfullmäktige föreslås besluta om tre åtgärder som förskolenämnden i föreliggande yttrande ska bedöma huruvida de bör genomföras eller inte.

1. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden och socialnämnderna, i uppdrag att ta fram rutiner och arbetssätt för att förhindra övergrepp i verksamheter där barn och unga vistas regelbundet.

Förskolenämnden föreslås avstyrka åtgärden utifrån följande argument:

Rutiner och arbetssätt finns redan etablerade i verksamheten

Enligt skollagen (2010:800) ska personal inom förskola och annan pedagogisk verksamhet lämna utdrag ur belastningsregistret när personen erbjuds eller tilldelas arbete inom dessa verksamheter. Förskoleförvaltningens rutin för utdrag ur belastningsregistret säkerställer att ett giltigt registerutdrag uppvisas för arbetsgivaren innan anställning.

Förvaltningen har ett stödjande material för det lagstadgade förebyggande och främjande arbetet utifrån diskrimineringslagen (2008:567, 2–3 kap.) och skollagens (2010:800, 6 kap.) bestämmelser. I materialet ingår det bland annat att varje förskola/annan pedagogisk verksamhet ska identifiera risker för sexuella trakasserier, analysera risker och därefter sätta in relevanta åtgärder som tidsätts och följs upp.

Befintliga rutiner och arbetssätt för att förhindra övergrepp kompletteras med rutinen för att agera vid signal om att ett barn kan ha utsatts för diskriminering, där sexuella trakasserier ingår och kränkande behandling utifrån diskrimineringslagen (2008:567, 2–3 kap.) och skollagens (2010:800, 6 kap.) bestämmelser. I rutinerna framgår tydligt

förvaltningens tillvägagångssätt vid misstanke om att sexuella trakasserier ägt rum. Det tydliggörs också i rutinen att situationen kan kräva en orosanmälan till socialtjänsten. Förskoleförvaltningen har en fastställd rutin för orosanmälan till socialtjänsten.

Risk att stärkta rutiner påverkar kvaliteten för den verksamheten riktar sig till

I Skollagen (2010:800) anges att förskolan ska vara kompensatorisk och utbildningen ska anpassas till barns olika förutsättningar och behov. Att dela upp barnen i mindre grupper under dagen är ett viktigt verktyg för att möjliggöra det. Förvaltningen identifierar att regler kring exempelvis ensamarbete, privat mobilanvändning och digitala verktyg riskerar att leda till målkonflikt om inte sådana begränsningar följs av utökad budgetram. Fler medarbetare och arbetstelefoner skulle exempelvis krävas för att inte påverka verksamhetens möjlighet att organisera sig utifrån barngruppens behov. I situationer där barn är särskilt utsatta, exempelvis vid blöjbyte och toalettbesök, kan verksamheten av både organisatoriska skäl och av hänsyn till barnens integritet inte vara två vuxna.

2. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna och stadsfastighetsnämnden, i uppdrag att utreda möjligheterna att renovera befintliga förskolor för att förbättra säkerheten samt att ta fram nya krav på insyn och säkerhetsanpassning vid nybyggnation.

Förskolenämnden föreslås avstyrka åtgärden utifrån följande argument:

I befintliga arbetsprocesser för nybyggnationer och renoveringar beaktas lokalernas utformning utifrån principen att värna barns integritet

I Läroplan för förskolan (Skolverket 2010:800, s. 5) anges att ”Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet”. Förskoleförvaltningen har ett funktionsprogram för förskolelokaler som syftar till att säkerställa att nybyggnationer utformas på ett sätt som stöttar barnens lärande och utveckling utifrån styrdokumentet för verksamheten. I programmet framgår målsättningar som ska beaktas och där en viktig princip är att ge barnen rätt till kroppslig och personlig integritet och förutsättningar att utveckla självständighet och tillit till egen förmåga. I programmet lyfts även förskolenämndens (huvudmannens) tillsynsansvar fram som innebär en skyldighet att bevaka så att barnet inte skadas i verksamheten.

Det är ett dilemma att balansera barns säkerhet utifrån ett riskperspektiv utan att göra inskränkningar på den personliga integriteten. Funktionsprogrammet lyfter fram vikten av att det i varje lokal skapas möjlighet till visuell kontakt med närliggande rum, samtidigt som programmet tydliggör att integritet vid skötbord och WC ska beaktas, där avskildhet respekteras vid toalettbesök.

Rumsfunktionsprogrammet, ett styrande dokument som kompletterar funktionsprogrammet, används till nybyggnations- och till viss del i renoveringsprojekts rumsfunktioner. I det framgår att alla dörrar ska ha glaspartier, med undantag för förråd samt toaletter där det av säkerhets, hygien samt integritetsskäl bedöms olämpligt.

Även vid renoveringar analyseras och beaktas ombyggnationer därmed utifrån perspektivet att värna barns integritet. Det görs i möjligaste mån utifrån lokalens beskaffenhet samt inom rimliga ekonomiska gränser. Det är exempelvis inte alltid möjligt att rent byggnadstekniskt tillhandahålla lösningar i gamla lokaler.

Förskoleförvaltningen bedömer att funktionsprogrammet för förskola, som tagits fram tvärprofessionellt, beaktar lokalernas utformning ur flera väsentliga perspektiv, bland annat barns integritet och säkerhet. Förvaltningen bedömer därmed att någon särskild utredning inte krävs utan att frågan redan omhändertas inom ordinarie lokalförsörjningsprocesser.

3. Kommunstyrelsen får, i samverkan med förskolenämnden, grundskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden och socialnämnderna, i uppdrag att initiera en utbildning för personal som arbetar med barn och unga för att öka kunskapen om hur sexuella övergrepp mot barn lättare kan upptäckas.

Förskolenämnden föreslås tillstyrka åtgärden utifrån följande argument:

Behovet av kompetensutveckling är identifierat

Förskoleförvaltningen har i det egna utvecklingsarbetet identifierat behov av kompetensutveckling hos personal gällande barns rätt till integritet och rätten till sin kropp. En intern utbildningsinsats har initierats som syftar till att ge förskolor verktyg att använda systematiskt i arbetet på förskolan.

Eftersom det finns vissa skillnader, exempelvis i att upptäcka tecken på sexuella övergrepp hos små barn jämfört med äldre barn och ungdomar, är det viktigt att en övergripande utbildningsinsats beaktar förvaltningsspecifika aspekter. För förskoleverksamhetens del kan exempelvis följande innehåll betraktas som väsentligt:
Signaler om att ett barn far illa - Vad som är normalt utforskande och vad som kan vara signaler på utsatthet.

Hur lyssnar vi in barnen när de signalerar att de inte mår bra - Att stärka barns röst gentemot de vuxna och att agera oavsett om vi vet vad det handlar om.

Hur förskolor kan arbeta med barn om att sätta ord på känslor och kroppsdelar - Bra och dåliga hemligheter – barn som inte har ett talat språk

Mer fokus på ”Okej med dig” än ”Stopp min kropp” - Det är viktigt att lära barnen att sätta egna gränser för sin kroppsliga och personliga integritet, men störst fokus bör ligga på vikten av att respektera andras gränser och förståelsen för samtycke.

Barns rätt till integritet - Viktigt att rädslan för att barn ska bli utsatta inte leder till att vi kränker deras integritet på annat sätt.

Barns integritet och sexualitet

Utbildning kan hjälpa personal att känna igen tecken på övergrepp, förstå hur de ska agera vid misstanke och skapa en tryggare miljö för barnen. Förvaltningen bedömer att en övergripande satsning för att öka kunskapen bland medarbetare i Göteborgs stad kan fungera som ett komplement till förvaltningens interna utbildningsinsats och föreslår att förskolenämnden tillstyrker åtgärden.

Förvaltningens bedömning

Sammanfattningsvis bedöms flera av åtgärderna i motionen som redan hanterade inom befintliga rutiner och processer. Kompetensutveckling för personalen anses dock vara ett viktigt steg framåt och förvaltningen bedömer därmed att åtgärden, att initiera en utbildning, bör tillstyrkas.

Johan Olofson

Malin Welin

Förvaltningsdirektör

Expedieras till stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se

Ange diarienummer SLK-2024-01204 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Bifoga protokollsutdrag och tjänsteutlåtande. Yrkanden, skiljaktiga meningar, reservationer, särskilda yttranden med mera från nämndbehandlingen ska alltid bifogas.